

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
(SZTAB GENERALNY)

8917 J2
Warszawa, dn. 24.X. 1922 r.

Oddział II.

Nr 28262 /II. Inf./II.C.

DO

Telefon: Sztab 21.

ADJUTANTURY GENERALNEJ NACZ.WODZA

w B e l w e d e r z e .
-.-.-.-.-

ADJUTANTURA GENERALNA
NACZELNEGO WODZA
L. CZ. 8917 J2
Wpłynęło dn. 9. X. 1922 roku
Wyszło dn. 10. X. 1922 roku
Załączników

Z rozkazu Szefa Sztabu Generalnego
przedkładam do wiadomości odpis raportu At-
tache Wojskowego w Rydze Nr.1301 z dnia
21.X.1922 r.
1 załącznik.

O t r z y m u j a :

Adjutantura Generalna,
Minister Spr. Wojskowych.
Szef Sztabu Generalnego.

Szef Oddziału II. Szt. Gen.

W. Z.

W. Sokołowski
SOKOŁOWSKI
Major.

PROSODSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Ryga, dnia 21.X.22r.

Nr. 1301

Raport informacyjny.
za czas od dn.1.do dn.20.paździer.1922 r.

SPRAWY WENNETRZNE.

Wybory. Dnia 8 października 1922 r. odbyły się na Łotwie wybory do Sejmu. Zainteresowanie wyborami społeczeństwa było niewielkie jakkolwiek do urn stanęło około 80% wyborców. Odbyły się one zupełnie spokojnie. Rezultaty wyborów wiadome były tylko wczoraj, ponieważ procedura obliczenia głosów, ze względu na głosowanie na listy i na poszczególne nazwiska, była nadzwyczaj zawikłana.

Wyniki następujące:

Partja:	ilość deputowanych:				
	Ryga.	Liflandja,	Zemgalja,	Kurlandja,	Latgal. Raz
Socjal-demokarci lewica.....	4.	11.	5.	6.	4. 30.
Związek Włościański.....	1.	8.	4.	3.	1. 17.
Socjal.-demokraci, prawica.....	-	2.	2.	1.	1. 6.
Centrum demokratyczne.....	3.	1.	1.	1.	- 6.
Latgalska chrz.włośc.partja/Trasun/-	-	-	-	-	6. 6.
Blok niemiecki.....	3.	1.	1.	1.	- 6.
Latgalska partja małorolnych.....	-	-	-	-	4. 4.
Chrześcijańscy-nacjonaliści.....	1	1	1	1	- 4.
Centrum bezpartyjne /Berga/.....	1.	1.	-	1.	- 3.
Ośadnicy	-	1.	-	1.	- 2.
Zydzi /Agudas Isr./.....	1	-	-	-	1. 2.
Rosjanie	-	-	-	-	2. 2.
Blok żydowski.....	1.	-	-	1.	- 2.
Starobrzędowcy.....	-	-	-	-	1. 1.

PIESUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PIESUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Polacy.....	-	-	-	-	1.	1.
Katolicy.....	-	-	1.	-	-	1.
Cejre-Cjon.....	-	-	-	-	1.	1.
Latgalska Partja Włoś. -	-	-	-	-	1.	1.
Bund.....	-	-	-	-	1.	1.
Latgalska partja narod.-	-	-	-	-	1.	1.
Razem	15.	26.	15.	16.	25.	97.

Pozostały jeszcze 3 mandaty /w Sejmie 100 posłów/, które według dzisiejszych wiadomości po zsumowaniu ułamków, przypadły : 1-en bezpartyjnym Berge 1-en. socjal.-demokrat. prawicy i 1-en osadnikom.

Jak widać z powyższego zestawienia panującymi stronnictwami w Sejmie będą przedewszystkiem lewi socjaliści /Rainis, Menders, Celens/, oraz Związek Włościański /Ulmanis, Mejerowicz/, który, jakkolwiek posiada znaczną mniejszość posłów anizeli socjaliści lewicowi, poparty będzie przez prawicowych socjalistów i małe grupy: osadników, Trasuna i t.p. Oczywiście ^{w Sejmie obecnym} żadnego zgrupowania stronnictw na stałe ~~nie~~ przewidzieć nie można, ani też tego nie będzie. Koalicja tworzyć się będzie sporadycznie, zależnie od kwestji, jaką Sejm będzie poruszać.

Pierwszą taką kwestją będzie wybór prezydenta Państwa, zdaje się, że już Centrum Demokratyczne /Czakste/ porozumiało się z obydwoimi obozami socjalistycznymi z grupą Trasuna, co do wyboru Czakste na Prezydenta. W Sejmie wielkie wpływy będą mieć małe grupy: Centrum Demokratyczne, Berg, Niemcy, zwłaszcza ta pierwsza lawirować będzie między socjalistami a Związkami Włościańskimi.

Na podaniu powyższych danych kończę, dla dokładniejszego zaś zobrazowania partji Sejmu łotewskiego przesyłam w załączeniu raport Posła Jodki.

SPRAWY ZAGRANICZNE.

Przejazd przez Rygę Ministra Narutowicza, udającego się do Kewla, jakkolwiek w czasie najwyższej gorączki przedwyborczej, wywołał w tutejszej

praszę duże wrażenie. Pierwszy Minister Spraw Zagranicznych Polski, odwiedza Państwa Nadbałtyckie. Utało się już wrażenie, tak między politykami jak i społeczeństwem, że gdy jest nowa o Związku Państw Bałtyckich to nie trzeba dodawać i Polski, to się rozumie samo przez się. Aczkolwiek nad Bałtykiem czuwa p. Mejerowicz, to jednak warunkiem dlań nieodzownym jest wielkość i prestige Polski. - Po zawarciu Umowy Warszawskiej, dużo było nieufności, obaw przed "zachłannością Polski", świeżo była przyjaźń z Litwą, i t.d., teraz Litwę nie bierze się w rachubę: Polska hegemonja nad Bałtykiem jest widoczna, nie należy jej tylko lekceważyć.

SPRAWY WOJSKOWE.

Dnia 5 b.m. przybyły do portu Ryskiego dwa lekkie krążowniki francuskie "La Marnes" i "L'Ancre" z wizytą. Jest to druga wizyta tych samych statków w tym roku. Zainteresowanie b.m. mało, przytem odczuwało się nieufność tak mieszkańców Rygi do marynarzy, jak również i tych ostatnich. Marynarze na mieście pokazywali się bardzo mało i to całymi grupami. Zaznaczyć trzeba że Ryga dla Łotwy jest takim samym niemieckim miastem, jak Gdańsk dla Polski.

-----0000-----

1. Załącznik.

Attaché Wojskowy P.P. w Rydze.

Jaworski
JAROSLAWSKI
Komendant-porucznik.

YALOWSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Nr.exp.pol.103.

Ryga, dnia 18. października 22 r.

Wybory na Łotwie.

Na Łotwie, podobnie jak w Polsce, zwierzchnią władzą w Państwie była do ostatnich czasów Konstytuanta. Aż wreszcie ukończyła ona obrady nad konstytucją i rozwiązała się po 2 i 1/2 latach istnienia, podczas którego zmieniły się tylko dwa rządy: bardziej umiarkowany Ulmanisa i radykalniejszy - Mejerowitza. Rząd Ulmanisa obalony został przez większość radykalniejszą, w której główną rolę odegrała "Łatgalska Partja Włościańska". Jako pretekst posłużyły ustępstwa czynione w Łatgalji byłym właścicielom ziemskim - polakom, przez rząd Ulmanisa, który stosował dość łagodnie prawo o wywłaszczeniu. W szczególności Ulmanis zaatakowany został za pozostawienie dworu właścicielowi Wyszek - Mohłowi. Nowy rząd był z natury rzeczy bardziej radykalny, a "Łatgalska Partja Włościańska" dostała się do rządu, przyczem poszczególni jej członkowie porozdrapywali znaczną część wywłaszczonych ziem i z bogacili się w ten sposób.

Rząd Ulmanisa opierał się na Związku Włościańskim, Łatgalskiej Partji Włościańskiej, Niemcach i innych grupkach prawicowych. Zaś koalicja która popierała rząd Mejerowitza, składała się z socjalistów prawicowych i dwóch wyżej wymienionych grup włościańskich. Jednak wskutek niesłychanego rozdrobnienia Konstytuanty łotewskiej większość ta nie była nigdy pewna i ciągle tworzyły się różne doraźne koalicje za i przeciw Rządowi.

Reforma rolna wykonywana była z coraz większą bezwzględnością. Poszczególne stronnictwa współzawodniczyły w demagogji. Ale złe skutki tak praktykowanej reformy stawały się coraz bardziej widoczne. Dawne, kwitnące gospodarstwa baronów niemieckich i obywateli polskich zostały zniszczone. Dwory i pałace zajęte przez biedotę, padały w gruzy. Sady owocowe niszczały. Zamożniejsi chłopci nie mogli patrzeć spokojnie na

Sady owocowe niszczały. Zamoźniejsi chłopci nie mogli patrzeć spokojnie na to niszczenie dobytku, a w dodatku groziła im też ruina, gdyż coraz głośniejszem stawało się żądanie wywłaszczenia gospodarstw, mających 15 do 50 hektarów. W dodatku poszczególni działacze polityczni z bogacili się, wywołując tym zawiść lub pogardę. Zwłaszcza odznaczyło się tem ostatnim najbardziej polakożercze stronnictwo "Letgalsko Włóściańskie", które też najbardziej ucierpiało na reputacji.

Ogólny stan kraju daleki był od świetności, którą obiecywano wyborcom. Minister finansów Kalnins doprowadził wprawdzie do równowagi budżetowej, ale kosztem niesłychanego podniesienia podatków i celi. Przytem śruba podatkowa działała bezwzględnie; fiskalizm był taki, że przedsiębiorstwa przemysłowe upadały, zamiast się rozwijać. Kapitałisci cudzoziemscy, jak np. Anglicy i Niemcy, opuszczali kraj. Powiększenie wartości rubla łotewskiego utrudniało eksport. Ilość bezrobotnych wzrastała i państwo musiało ich utrzymywać. Małe partyjki, na których rząd się opierał, zmuszały go do nadmiernego powiększania ilości urzędników, co znowu powiększało wydatki i w konsekwencji - podatki.

← Niezadowolenie rosło nieustannie. Prawie można powiedzieć, że cały kraj nastrojony jest opozycyjnie. ^{prawi}

Ale rzecz oryginalna, to niezadowolenie wywołało dwa sprzeczne z sobą skutki. Jedni przechodzili do bezwzględnej opozycji, powiększając szeregi lewicowej socjalnej demokracji bardzo zbliżonej do komunistów. Drugi zaś wzdychali do rządów bardziej umiarkowanych, konserwatywnych, przypominających dawne czasy, które rysowały się w pamięci, jak jakiś wiek złoty. Była to zatem tendencja, która powinna była doprowadzić do zaniku partji centrowych.

Do pewnego stopnia tak się też stało przy wyborach teraźniejszych. Ale proces ten nie mógł rozwinąć się w całości, dla następujących przyczyn:

1/ Wskutek nierozwiniętych stosunków społecznych, partje łotewskie nie mają wyraźnego oblicza. Są to przeważnie grupy, ogniskujące się około pewnych wybitnych jednostek, których nazwiska zastępują sztandar.

2/ System wyborczy jest wprost opłakany. Panują tu wybory proporcjonalne; całe państwo podzielone jest na 5 Okręgów wyborczych, z których każdy wybiera po kilkunastu lub dwudziestu kilku posłów /wszystkich posłów będzie stu/. Ale wyborcy mają kreślić prawo kreślić listy, proponowane przez partje polityczne. Wskutek tego otwarte jest szerokie pole do intryg wewnątrz partji, gdyż można prowadzić cichą agitację za kreśleniem pewnych jednostek a dopisywaniem innych. Powtórę -można starać się o zdobycie sobie pewnej ilości głosów poza partją, co stwarza możność zawierania kompromisów, zdrady programu i t.p.

Obie te przyczyny osłabiają wpływ czynnika ideowego w walce wyborczej, a ułatwiają drobne intrygi i faworyzują ludzi, którzy w nich celują.

Obecnie stanęły do walki następujące stronnictwa, zaczynając od prawego skrzydła:

a / na łotwie łaltyckiej.

1. Partja chrześcijańsko-narodowa /Reinhardt, Irbe, Purgal, pastor Sander organy: Tautas Balss, /Głos Narodu/, a od września b.r. - również Latvijas Sargs /Łotewski Kraj/.

2. Katolicy /litewscy i łotewscy/. Leaderzy: ks. Stukiel, ks. Ozolin, ks. Jassenas i inni księża. Organ litewski: Rigas Balsas.

3. Centrum demokratyczne /Berg, b. minister spraw wewnętrznych w gabinecie Ulmanisa, Kasperson i b. minister finansów, Reinhold Kalning. Organ - Latvian.

4. Związek Włościański / Ulmanis, Mejerowicz, Klihwe, Kweesis, Bihlmans/ Organy: Brihwa Zeme /Wolna ziemia/, a po części wojskowy "Latvijas Karejvi" którego redaktor jest krewnym Mejerowicza.

5. Związek drobnych rolników /Nonazs, secesjonista ze Związku Włościańskiego. Organ: Zemes Balss. /Głos Ziemi/.

6. Centrum demokratyczne. Jest to zlepek kilku postępowych partji plus dezertery z prawego obozu, jak Czakste, Kroders. Leaderzy: Czakste, Zengal, Skalbe, Samuels. Organy: Jaunakas Siņas /Najnowsze wiadomości/, Latvijas Vestnesis /Wiści Łotewskie/ oba z pewnem zastrzeżeniem i tygodnik Latvian

Latvijas Vestnesis /Wieści łotewskie/ /oba z pewnym zastrzeżeniem/ i Tygodnik "Latvija.

7. Socjalni demokrati mniejszościowcy /Petrewizs, Skujeneek, Salnais, Seja, Holzman, Skubikis, Dukurs, Lindin/ Organ: Darba Balss /Głos pracy/.

8. Socjalni demokrati większościowcy, t.j. lewicowi /Rainis, Menders, Zeelens, Aspazja, Bruno Kalnina/. Organ "Sozial-demokrats", "Stradnieku Awize"

List komunistycznych nie dopuszczono.

b/. w Latgalji.

1. Partja chrześcijańska letgalska /ks. Fr. Trasun/ organ Latgoļos Words.

2. Grupa właścicieli /Borys, Skangel/.

3. Letgalska partja narodowa, t.j. separatystyczna /Kemp/.

4. Partja letgalska włościańska /Paberz, Kambaļa, Walerja Seil, Kindzul/ organ "Latgalits".

5. Letgalska partja pracy /Józef Trasun/ organ: Jauno Straume.

Oddzielnie liczę mniejszości narodowe.

1. Rosjanie:

a/ Grupa Boczagowa - mocno prawicowa /Boczagow, Koreckij/-organ "Majak".

b. Straoobrzędowcy /Pawłow/.

c. Grupa Presniakowa. Organ "Siegodnia"/w pstatniej chwili porzucił tę partję i polecił głosować na Boczagowa, Presniakowowi został wierny tylko "Rizskij Kurjer".

2. Polacy /zblokowane 3 grupy - w Letgalji "Związek:", w Rydze - Oświata i Robocznyność, w Lipawie - Ognisko. Organ "Głos Polski".

3. Niemcy /Schiemann, Firks, Keller, Kluge/. Organy: Rigasche Rundschau i Libausche Zeitung.

4. Żydzi, trzy niezblokowane grupy: Audas Izrael, blok żydowski /sjo-niści i inne grupy/ i Zeire-Zjon. Czwartą grupę stanowi Bund. W niektórych okręgach oddzielnie występują ludowcy /folkisci. Organ bloku "Siegodnia", folkistów: Bas Folk.

5. Litwini /wyżej katolicy/.
6. Estończycy /chodzi im tylko o policzenie się/.
7. Białorusini /Jezowitow, Sacharow/.

Wskutek kreślenia list przez wyborców, ustalenie wyniku wyborów jest operacją niezmiernie uciążliwą i długą, dotąd nie zakończoną. Wiadomo już jednak, że umiarkowany "Związek Włościański" wyszedł zwycięzcą; mniejszości narodowe, przeciwne polityce radykalnej, też będą miały pewną ilość mandatów. Socjalna demokracja lewicowa utrzyma swą siłę, lub nawet ją powiększy.

Wskutek wzrostu Związku Włościańskiego, członek jego Ulmanis odzyskuje swój dawny wpływ i myśli już teraz o objęciu stanowiska Naczelnika Państwa. Wątpliwem jest jednak, czy zgromadzi potrzebne 51 głosów, bez socjalnej demokracji, grupy Czackiego i Niemców, którzy mają z nim stare porachunki.

W każdym razie już dziś można powiedzieć, że stanowisko Mejerowicza jest mocne i że mniejszości narodowe będą odgrywały dość poważną rolę w przyszłym Sejmie. I jedno i drugie jest dla nas pożądaną. Po cieszącym jest też zupełne bankructwo "Łatgalskiej Partji Włościańskiej, która prawdopodobnie nie więcej od jednego posła przeprowadzi.

P o s e ł
/-/ J O D K O .

